

5. СТАНДАРТИ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПСИХОЛОГИЧЕСКИ ДЕЙНОСТИ В СФЕРАТА НА СОЦИАЛНАТА ПСИХОЛОГИЯ, ПОЛИТИЧЕСКАТА ПСИХОЛОГИЯ И ЕТНОПСИХОЛОГИЯТА

1. **Задължително входящо образование** - наличие поне на една от изброените образователни или научни степени, придобити в съответствие със Закона за висшето образование (ЗВО) и Закона за развитие на академичния състав (ЗРАС):
 - a) магистър по социална психология;
 - b) доктор по социална, етно или политическа психология;
 - c) лица с научна степен доктор на психологическите науки в направленията, за които се кандидатства;
2. **Стаж:**
 - a) не се изисква стаж като психолог и се приемат членове след дипломиране/получаване степени като психолози по някоя от образователните или научните степени по т. 1;
 - b) наличието на стаж като психолог е допълнителен кредит.
3. **Степени на професионална квалификация** и критерии за приписването им са: в съответствие със Закона за висшето образование (ЗВО) и Закона за развитие на академичния състав (ЗРАС) – т. 1.

4. **Заетост**

В сферата на научноизследователската дейност социалните психолози:

- a) изучават и анализират социалнопсихичните закономерности на поведението на личността в контекста на различни социални ситуации и социални групи;
- b) изучават и анализират социалнопсихичните закономерности на формиране и развитие на социални групи - малки и големи групи, общности;
- c) изучават и анализират междугруповите взаимоотношения, стереотипи, предразсъдъци и тяхното влияние на взаимодействията на ниво група, общност;
- d) изследват и определят социалнопсихичния климат в различен социалногрупов контекст;
- e) анализират медийните влияния върху социалните репрезентации и поведенчески прояви на различни нива - индивидуално, групово, наиндивидуално;
- f) анализират социалните нагласи и поведения спрямо мигрантски групи, както и емигрантските нагласи и поведения.

Етнопсихологът по-специално провежда научноизследователска дейност:

- a) в сферата на етническите взаимоотношения, нагласи, стереотипи, предразсъдъци, както и на ефектите им върху развитието на взаимодействията между представители на различни етнически общности;
- b) в сферата на социалните представи и нагласи от страна на мнозинството спрямо малцинствените групи и обратно;
- c) като подготвя на базата на изследване и анализ прогнози за развитието на етническите отношения и толерантността спрямо другите.

Политическите психолози провеждат компетентна изследователска и консултантска дейност в широк спектър от проблеми като:

- a) поведението на групите и индивидите в политиката, обработване на информация и формиране на предпочитания. Политическо лидерство;

- b) анализи, които се отнасят до разбирането на заплахите за демокрацията, като например кои индивиди са по-склонни да формират (анти) демократични тенденции и защо и как хората реагират на заплахите;
- c) формиране, изразяване и измерване идентичностите в политически контекст;
- d) процедури за оценка на истинските предпочитания на гражданите и техните ефекти върху политиката;
- e) обработка на информация и формиране на политически предпочитания;
- f) процеси на взимане на решение в политиката. Психологични аспекти на политическите избори. Стереотипите и предразсъдъците при формирането на мнения и поведение и тяхното преодоляване;
- g) политическото говорене и формиране на политически послания. Фактори, влияещи върху реакцията на политическите послания;
- h) разработване на набор от методологии и дисциплинарни перспективи.

Социалните психолози в обществената практика:

- a) консултират в почти всички сфери на обществената практика;
- b) подпомагат решаването на конфликти в междугрупови и междуличностни отношения;
- c) подпомагат решаването на конфликти в йерархичната система - т.е. между лидери/ръководители и служители;
- d) участват в подбора и обучението на служители;
- e) са медиатори в сфери касаещи работа с групи от хора и техните професионални, и лични взаимоотношения – напр. в болници и медицински центрове медирайки взаимоотношенията лекар-пациент, медицински персонал-лекар, ръководство-медицински персонал и т.н., както и в образователната система като медиатори във взаимоотношенията ученик-ученик, ученик-учител; учител-родител и др.

Психолозите заети в университети, научни институти и звена извършват:

- a) научноизследователска работа в сферата на социалната психология, политическата психология и етнопсихологията;
- b) набиране и обработка на данни;
- c) литературни обзори и проучвания;
- d) редактиране на психологически текстове;
- e) организиране на психологически събития;
- f) преподавателска дейност;
- g) представят научните си достижения на научни форуми;
- h) публикуват научни статии и монографии;
- i) и др.

Работи с лица от двата пола, от всички възрастови групи в оптимално физическо и психическо състояние.

Мястото за провеждане на психологическа работа – на терен, в офис, дистанционно.

5. Присъщи на дейността стандарти (Професионална компетентност) – изисквания към специалиста при извършване на психологически дейности:

- a) задълбочено познава основните теоретични школи и направления в социалната/етно и политическата психология – класически и съвременни;
- b) познава методиката на планиране, провеждане и интерпретация на психологичните изследвания и я прилага самостоятелно;

- с) запознат е и безпроблемно използва основните изследователски методи – количествени и качествени при изследване предимно на:
 - междуличностни взаимоотношения;
 - групови взаимоотношения в малките и големите групи;
 - междугрупови взаимодействия и лидерство;
 - масови социалнопсихични явления.
 - d) запознат е и спазва стандартните изисквания за използване на различните категории психологически тестове, съобразно с квалификацията си и придобитите права за работа с тях в процес на обучение;
 - e) владее основните статистически методи и обсега на приложението им, както и статистическите компютърни програми за обработка на база-данни;
 - f) познава и владее основните дидактически подходи за преподаване и разясняване на психологически знания;
 - g) цени приноса на другите психолози в проблематиката, която разработва и не допуска плагиатство в работата си;
 - h) притежава умения за ефективна работа в екип и под ръководството на водещ на екипа.
- 6. Надграждащо обучение** – следуниверситетската образователна квалификация и продължаващото обучение са допълнителен кредит за членство в Секцията:
- a) придобита образователна квалификация от лицензиран образователен източник;
 - b) придобита образователна квалификация от нелицензиран образователен източник;
 - c) участие в конференции, семинари, опреснителни курсове;
 - d) стажове, доброволчество;
 - e) самообразование.
- 7. Стандарти за изпълнение на работата (Етични стандарти)¹:**
- a) уважение към човека – обект на психологическа работа, към неговата лична неприкосновеност и права;
 - b) признава правото на отказа от сътрудничество и психологическа работа на обекта на професионално взаимодействие.
 - c) информира клиента за границите на своята компетентност и квалификация и предприемат професионални действия само в областта професионална си компетентност, която съответства на неговата квалификация и опит и поема пълна отговорност за действията си;
 - d) в случай на допускане на грешка при изпълнение на психологически дейности, тя незабавно се декларира пред заинтересованите страни и се пристъпва към нейното отстраняване или се търси съдействието на по-компетентни специалисти;
 - e) спазва принципите на неутралност, обективност и непредубеденост;

¹ По В. Донкина, Григорова Т., Борисова-Радославова А., Герасимов В. (2020) Стандарт за организация и дейност на звено за немедицинска и психологична грижа на онкохематологични заболявания. В *Българско списание по психология*, 2020 г. София.

Committee on Ethical Guidelines for Forensic Psychologists: Specialty Guidelines for Forensic Psychologists'. *Low and Human Behavior*, Vol 15, No 6, 1991

Етичен кодекс на ДПРБ. <http://psychology-bg.org/%d0%b5%d1%82%d0%b8%d1%87%d0%b5%d0%bd-%d0%ba%d0%be%d0%b4%d0%b5%d0%ba%d1%81/>

- f) не участват в психологически дейности при конфликт на интересите, осъзнавайки, че такъв конфликт може да влоши качеството на работата и да изкриви резултатите от вложения труд;
- g) в професионалните контакти, които включват платени услуги, своевременно информира клиента за цената,
- h) спазва изискването за конфиденциалност, съхранявайки личната и споделена с него информация и не я ползва за различни от договорените с изследваните лица цели, за които е получил съгласието им;
- i) информацията, събрана и обработвана по време на психологичната работа с обекта на взаимодействие се представя обобщено, без адресно, запазвайки анонимността на клиента;
- j) притежава емоционална и личностна зрялост и способност за себerefлексия, за задълбочено разбиране на собствените мотиви и мотивите на другите;
- k) в личните си и професионални взаимоотношения изповядва високо морални лични ценности и убеждения;
- l) опазва публичния образ на психологията и психолозите, спазва етичните принципи, залегнали в Етичния кодекс на ДПРБ, не злепоставя своите колеги и психологическата общност и работи на всички нива за подобряване на междуличностните отношения в психологическия екип и с клиентите;
- m) не злоупотребява с психологическото си предимство пред привлечените за съвместна психологическа работа лица – нито в материално отношение, нито с влияние, нито сексуално, нито по какъвто и да е друг аморален начин;
- n) изповядва висока професионална почтеност и полага разумни усилия, за да гарантира, че продуктите на неговия труд и придобитата в психологическата работа информация няма да се използват за антисоциални дейности и противозаконни актове.

8. Водене на документация:

- a) спазва задължителна дискретност и конфиденциалност по отношение на придобитата в работата с клиента информация;
- b) създава и поддържа система от записи, които представя на упълномощените органи при проверка и контрол – бази данни, анализи, отчети, публикации;
- c) предоставя информация само съгласно законовите изисквания, съдебна заповед или съгласието на клиента;

9. Права и задължения на членовете на ДПРБ:

Съгласно Устава на ДПРБ

„Чл. 13. (1) Всеки член има право:

1. да участва в планирането и реализацията на дейността на Дружеството;
2. да гласува в Общото събрание на Дружеството и в събранията на секциите по професионалните направления, по които е вписан в регистъра на правоспособните психолози;
3. да бъде избран в органите на управление на Дружеството;
4. да изисква и получава информация за дейността на управителните органи на Дружество;
5. свободно и публично да изразява и отстоява становища по всички въпроси от дейността на Дружеството и неговите органи, да прави предложения и препоръки пред Общото събрание и събранията на секциите по професионалните направления, по които е вписан в регистъра на правоспособните психолози.

(2) Всеки член е длъжен:

1. да спазва устава и да изпълнява решенията на органите на Дружеството на психолозите в Република България;
2. да заплаща ежегодно до края на първото тримесечие дължимия членски внос;
3. да съдейства за постигане целите на Дружеството на психолозите в Република България.’’²

10. Свързани стандарти:

- а) Етичен кодекс на ДПРБ;
- б) Устав на ДПРБ.

² Проектоустав на ДПРБ. <http://psychology-bg.org/%d0%bf%d1%80%d0%be%d0%b5%d0%ba%d1%82%d0%be%d1%83%d1%81%d1%82%d0%b0%d0%b2-%d0%bd%d0%b0-%d0%b4%d0%bf%d1%80%d0%b1-2020-%d0%b3/>